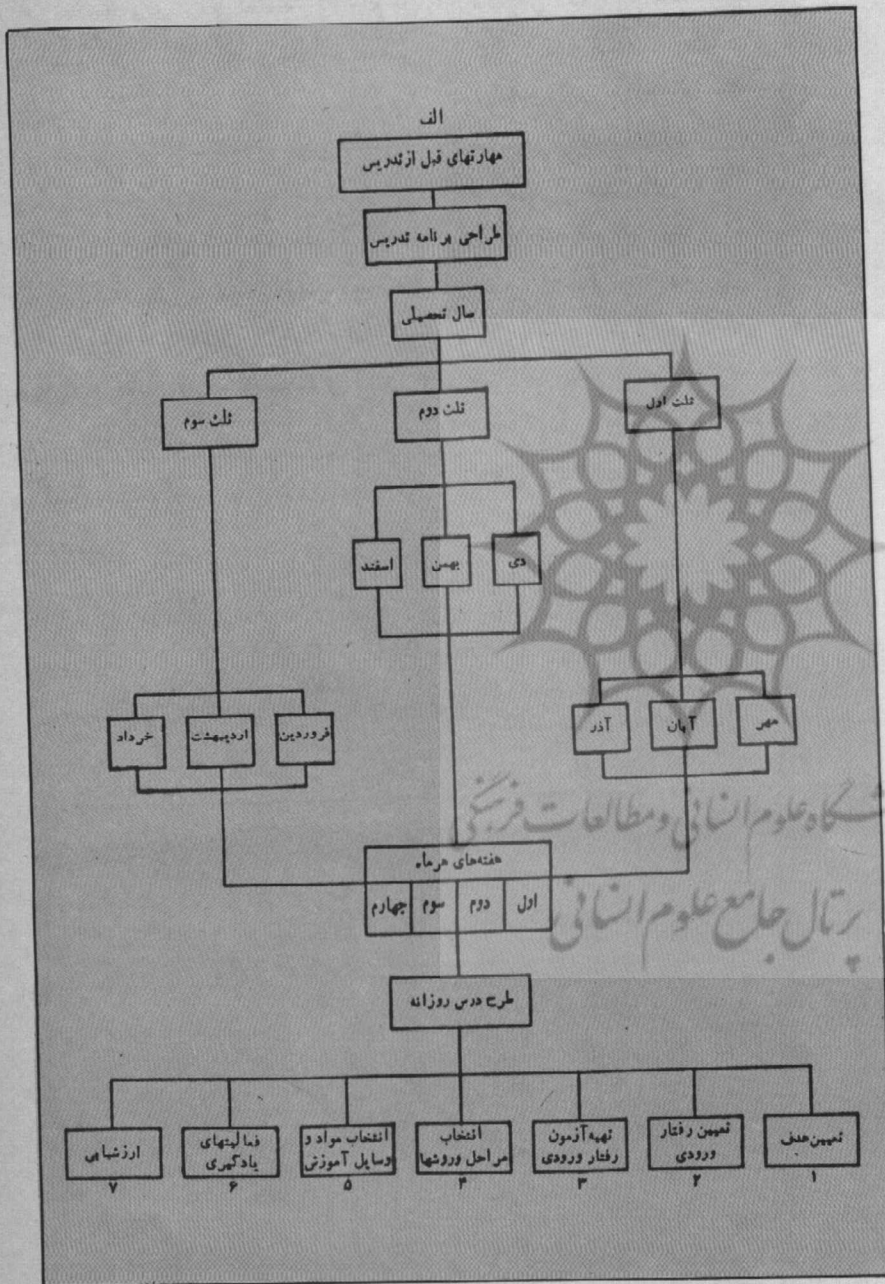

زمانبندی یک کتاب درسی بخشی از آن برنامه کار معلم برای یک سال تحصیلی مهارت‌های فرایند تدریس سالیانه است، که طی مشخص می‌شود. هر معلمی چنانچه بخواهد در

طراحی برنامه سالیانه یک کتاب دینی برای یک سال تحصیلی

نمودار ۱ - اجزاء و مراحل مهارت‌های قبل از تدریس
اقتباس از کتاب کلیات روشها و فنون تدریس تألیف امان‌الله صفوی

از: محمود معافی

کار خود موفق باشد، باید برای یک سال تحصیلی برنامه‌ای مدون و زمانبندی شده تدارک ببیند و تا آنجایی که امکان دارد عوامل مؤثر در برنامه سالیانه را پیش‌بینی کند.

طراحی سالیانه برنامه تدریس بخشی از مهارت‌های قبل از تدریس را تشکیل می‌دهد. معلم قبل از اینکه به مدرسه برود و در کلاس تدریس کند، بهتر است که در شهریور ماه خود را برای تهیه طرح درس سالیانه آماده سازد. مهارت‌های قبل از تدریس در نمودار (۱) آورده شده است.

زمانبندی یک درس برای یک سال تحصیلی

برای زمانبندی یک درس در طول سال

تحصیلی باید دو عامل عمده را در نظر گرفت: ۱ - تعداد جلساتی که در هفته به یک کتاب اختصاص داده شده است.

۲ - تعداد صفحات یک کتاب درسی. معمولاً در برنامه‌های تفصیلی وزارت آموزش و پرورش و یا جدول ساعات هفتگی مواد درسی، مدت زمانی که برای تدریس هر درس اختصاص داده شده است. قید گردیده است، و در صورتیکه تغییری در آن صورت گرفته باشد به اطلاع مدیران مدارس و معلمان می‌رسد. مدارس نیز طبق جدول مصوب، برنامه هفتگی درسها را غالباً با توافق معلمان تهیه و تنظیم می‌کنند.

معمولاً درسهایی جلسات ۴۵ دقیقه‌ای و یا ۹۰ دقیقه‌ای توسط معلمان تدریس می‌شود که شکل اول بدلائلی نظیر: کافی نبودن زمان

برای ارائه مطالب درسی و انجام ارزشیابی کمتر رایج است.

برای طراحی برنامه تدریس در یک سال تحصیلی، ابتدا باید آن را به اجزاء کوچکتر تجزیه کنیم. مطابق نمودار (۱) واحدهای زمانی یک سال تحصیلی عبارتند از:

□ کل سال تحصیلی که معمولاً نه ماه است و از مهرماه هر سال شروع می‌شود و تا پایان خرداد ماه سال بعد ادامه می‌یابد. مجموعاً ۲۷۲ روز که از این مدت دویست روز آن ایام مفید تحصیلی محسوب می‌شود.

□ سه ثلث تحصیلی که هر یک سه ماه است و به ترتیب عبارتند از ثلث اول (مهر، آبان، آذر)، ثلث دوم (دی، بهمن و اسفند) و ثلث سوم (فروردین، اردیبهشت و خرداد سال بعد).

جدول ۱/۱: زمانبندی برای یک درس در طول سال تحصیلی (ثلث اول)

نام کتاب بینش اسلامی سال سوم دبیرستان

سال تحصیلی: ۷۱-۷۲

ماه	هفته	صفحه کتاب	رتوس مطالبی که در هر هفته باید تدریس شود
	اول	۴ - ۶	ولایت مطلق الهی - حاکمیت الهی - نظام توحید و نظام شرک
مهر	دوم	۶ - ۸	برقراری توحید و نفی شرک - لزوم اجرای احکام اسلامی - چند نمونه از احکام اسلامی - تأمین استقلال جامعه اسلامی
	سوم	۹ - ۱۳	خصوصیات حاکم اسلامی و اعمال ولایت - انبیاء حاکمان الهی - خصوصیات رهبر اسلامی
	چهارم	۱۳ - ۱۶	ولایت حاکم اسلامی - احکام و مقررات جامعه اسلامی - احکام اولیه احکام ثانویه - فرمان امام به مجلس شورای اسلامی
	اول	۱۷ - ۲۰	مردم در حکومت اسلامی (مقصد رسالت انبیاء - مسئولیت مردم حقوق متقابل رهبر و مردم - رسیدگی به مشکلات مردم)
آبان	دوم		امتحان نیم‌ثلث
	سوم	۲۲ - ۲۷	راز عقب ماندگی مسلمانان - عزت و آزادگی و نفی خودباختگی - مبارزه با استکبار - عدالت اجتماعی
	چهارم	۲۷ - ۳۲	مفاسد رژیم سابق - مردم‌گرایی - اخلاص - سادگی و قناعت
	اول	۳۳ - ۳۶	نقش و شخصیت زن - توصیه به جوانان
آذر	دوم	۳۸ - ۴۲	انسان و معاد (مرگ از دو دیدگاه - شهادت طلبی درسی از عاشورا)
	سوم	۴۲ - ۴۴	یاد مرگ - اهمیت و ضرورت بحث معاد - خطر احتمالی میل به جاودانگی
	چهارم	۴ - ۴۴	دوره کردن و امتحان ثلث اول

□ یک ماه تحصیلی که از چهار هفته (هفته‌های اول، دوم، سوم و چهارم) تشکیل شده است.

□ کوچکترین جزء سال تحصیلی، روز و ساعتی است که معلم تدریس می‌کند یک ساعت تدریس معمولاً ۴۵ دقیقه است.

فرض کنید که یک معلم دینی، طبق برنامه‌ای که مدرسه برایش تنظیم کرده است، باید در هفته دو جلسه ۴۵ دقیقه‌ای (معمولاً دنبال هم) کتاب بینش اسلامی سال سوم دبیرستان، چاپ سال ۱۳۷۰ را که ۱۰۴ صفحه دارد، تدریس کند. حال به فرض اینکه در طول سال تحصیلی هیچ وقفه‌ای برای تدریس این درس پیش نیاید و با هیچیک از تعطیلات رسمی هم برخورد نکند، قاعدتاً این معلم باید برنامه سالیانه خود را که شامل تدریس و

ارزشیابی از آموخته‌های فراگیران می‌باشد جمعاً در ۷۲ جلسه ($72 = 9 \times 4 \times 2$) تنظیم کند.

اما واقعیت امر آن است که هر درس به احتمال زیاد در طول سال تحصیلی با تعطیلات رسمی و یا پیش‌بینی نشده (مانند تعطیلات ناشی از ریزش برف‌های سنگین، برگزاری مسابقات درسی، برگزاری مراسم و غیره) روبه‌رو می‌شود و معلم مزبور هم ممکن است که عملاً کمتر از ۷۲ جلسه در اختیار داشته باشد. از اینرو معلم باید با استفاده از تقویم (سالنامه)، روزهای تعطیل رسمی را که با درس او مصادف می‌شود، استخراج کند. حال فرض می‌کنیم که با مراجعه به تقویم و با در نظر گرفتن تعطیلات احتمالی و ایام امتحانات معلوم شود که این درس جمعاً در طول سال تحصیلی با ۱۶

جلسه تعطیل مواجه خواهد شد، که در این صورت ۵۸ جلسه باقی خواهد ماند. با فرض اینکه مفاهیم تمام صفحات کتاب از دشواری یکسانی برخوردار باشند. از تقسیم تعداد صفحات کتاب بینش اسلامی (سال سوم دبیرستان ۱۰۴) صفحه بر ۵۸ جلسه، معلوم می‌شود که به طور متوسط، در هر جلسه (حدود ۱/۷) صفحه باید تدریس شود. این زمانبندی، به معلم کمک می‌کند تا زمانبندی تدریس خود را برای هر ثلث، هر ماه، هر هفته و هر روز دقیقتر مشخص کند. به هنگام تدریس برنامه زمانی برای هر ثلث و هر ماه باید روزهایی که به امتحان ثلث، نیم‌ثلث و یا دوره کردن دروس اختصاص می‌یابد در نظر گرفته شود. و از مدت زمان به‌دست آمده (۷۲ جلسه) کسر گردد.

ادامه جدول ۱/۱: زمانبندی برای یک درس در طول سال تحصیلی (ثلث سوم)

نام کتاب بینش اسلامی سال سوم دبیرستان سال تحصیلی ۷۲ - ۷۱

ماه	هفته	صفحه کتاب	رنوس مطالبی که در هفته باید تدریس شود
	اول	۴۸ - ۴۵	استدلایهایی که بر امکان معاد دلالت دارند
دی	دوم	۵۱ - ۴۸	استدلایهایی که به ضرورت معاد دلالت دارند (معاد در پرتو عدل الهی - معاد در پرتو حکمت خدا).
	سوم	۵۶ - ۵۲	اثبات غیرمادی بودن روح - تشابه حواب و مرگ - صفات شمسیت روح از دیدگاه قرآن
	چهارم	۶۰ - ۵۷	عالم برزخ - تحقق وعده‌های الهی - زندگی در عالم برزخ - آثار اعمال انسان
	اول	۶۲ - ۶۱	جهان در آستانه قیامت - تصویر قیامت در قرآن
بهمن	دوم	۶۵ - ۶۳	مقایسه خصوصیات دنیا و آخرت - معاد جسمانی
	سوم		امتحان نیم‌ثلث
	چهارم	۶۸ - ۶۶	سنجش اعمال - پرونده اعمال - شعور باطنی - مخزن اعمال
	اول	۷۱ - ۶۹	گواهان روز حساب (پیامبران و امامان - فرشتگان و مأموران الهی - اعضای انسان) درسی از پیامبر
اسفند	دوم	۷۵ - ۷۲	تناسب حرم با کبیر - تجسم اعمال - قرآن چه می‌گوید - سیمای حقیقی انسان
	سوم	۷۹ - ۷۵	نیت یا روح عمل - احباط و تکثیر - توبه - سختی‌ها
	چهارم		دوره کردن درس و امتحان ثلث دوم

زمانبندی یک درس برای نلت، ماه و هفته

تجربیات نشان داده است که مجموع ساعات تدریس، در طول سال تحصیلی به طور مساوی بین سه نلت تقسیم نمی‌شود؛ دلالت این امر می‌تواند به خاطر عوامل زیر باشد:

۱ - توزیع نامساوی تعطیلات رسمی در هر نلت، برای مثال نلت سوم به دلیل برخورد با تعطیلات رسمی ایام نوروزی، معلمان زمان کمتری را برای تدریس در اختیار دارند.

۲ - تصمیم‌گیریهای ادارات و نواحی آموزشی یا مدیران مبنی بر تعطیل کردن کلاسها در فواصل بین ایام امتحانات سه ماهه دوم و سوم.

۳ - وجود تعطیلات غیررسمی که از عواملی نظیر نوسانات شدید درجه حرارت هوا ریزش برف‌های سنگین به‌ویژه در مناطق کوهستانی، برگزاری مراسم و غیره متأثر

می‌باشد.

۴ - ایامی که از طرف دولت به عنوان تعطیل اعلام می‌شود.

۵ - وقفه‌هایی که می‌تواند ناشی از دیر رسیدن کتاب درسی و یا بیماری معلمان بوجود آید. با توجه به عوامل فوق لازم است که معلم یک بار دیگر برنامه کار خود را برای هر نلت بطور جداگانه زمانبندی کند. در اینجا، دوباره با مراجعه به تقویم، تعداد روزهای تعطیل در هر

نلت مشخص می‌شود، بعنوان مثال، در درس فوق که مجموعاً ۵۸ جلسه در سال تحصیلی محاسبه گردید، ممکن است که پس از حذف تعطیلات هر نلت و ایام امتحانات معلوم شود که برای نلت اول ۲۶ جلسه، برای نلت دوم ۲۴

جلسه، و در نلت سوم ۱۴ جلسه کلاس درس دایر باشد. محاسبات قبلی نشان داد که بطور متوسط در هر جلسه ۱/۷ صفحه از کتاب می‌تواند تدریس شود. بر این اساس باید در

نلت اول تقریباً ۴۴ صفحه ($44 = 1/7 \times 26$)، در نلت دوم ۴۰ صفحه ($40 = 1/7 \times 26$) و در نلت سوم ۲۴ صفحه از کتاب، بینش دینی سال سوم تدریس شود. به همین ترتیب، با استفاده از تقویم و محاسبه تعطیلات رسمی و احتمالی و روزهای امتحان، برنامه زمانی هر ماه و هر هفته مشخص می‌شود. جدول ۱/۱ نمونه‌ای از زمانبندی یک درس در یک سال تحصیلی را به تفکیک اجزاء نشان می‌دهد. معلم با تنظیم این جدول برای درس مربوط به خود می‌تواند برنامه‌ای منظم برای تدریس سالانه در اختیار داشته باشد.

منابع

- ۱ - کلیات روشها و فنون تدریس: ترجمه، تألیف و گردآوری امان‌اله صفوی انتشارات معاصر، اسفند ماه ۱۳۷۰
- ۲ - بینش اسلامی سال سوم دبیرستان، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی سال ۱۳۷۰

ادامه جدول ۱/۱: زمانبندی برای یک درس در طول سال تحصیلی (نلت سوم)

نام کتاب بینش اسلامی سال سوم دبیرستان

سال تحصیلی ۷۲ - ۷۱

ماه	هفته	صفحه کتاب	رتوس مطالبی که در هر هفته باید تدریس شود
	اول		تعطیل رسمی
فروردین	دوم		تعطیل رسمی
(سال بعد)	سوم	۸۰ - ۸۳	سرمنزل قافله بشریت - خشتودی خدا والاترین نعمتها در بهشت ملال و دلزدگی نیست.
	چهارم	۸۴ - ۸۵	نقش ایمان به معاد در زندگی انسان - پیامی از امام علی علیه السلام
	اول	۸۸ - ۹۲	بیان احکام شرعی (فتوی - احتیاط مستحب - احتیاط واجب) امریه معروف و نهی از منکر - مراتب امریه معروف و نهی از منکر
اردیبهشت	دوم	۹۲ - ۹۶	روش امریه معروف و نهی از منکر - احکام حقوقی اسلام - قضاوت - حدود - تعزیرات - قصاص - دیات
(سال بعد)	سوم	۹۷ - ۱۰۰	اقتصاد اسلام - لزوم آشنایی با احکام دادوستد - برخی معاملات باطل و کارهای حرام - مضاربه - مزارعه - مساقات
	چهارم	۱۰۰ - ۱۰۴	اجاره - احکام خمس - مصرف خمس - مصرف زکات - زکات فطره - احکام قرص - احکام مالی که انسان پیدامی‌کند.
	اول		
خرداد	دوم		
(سال بعد)	سوم		امتحانات نلت سوم
	چهارم		